

Aprobat prin Hotărîrea nr.96 a
Consiliului de Administrație al
Băncii Naționale a Moldovei
din 5 mai 2011

**RECOMANDĂRI
CU PRIVIRE LA ABORDAREA BAZATĂ PE RISC A CLIEŢILOR
DE CĂTRE BĂNCI ÎN VEDEREA PREVENIRII ŞI COMBĂTERII
SPĂLĂRII BANILOR ŞI FINANŢĂRII TERORISMULUI**

I. Prevederi generale

1. Recomandările cu privire la abordarea bazată pe risc a clienților de către bănci în vederea prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului (în continuare – Recomandări) au ca scop de a oferi băncilor îndrumări metodologice în procesul creării unor mecanisme interne efective privind identificarea și evaluarea riscurilor asociate clienților, activităților și tranzacțiilor (operațiunilor) acestora, pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului.

2. Recomandările au ca obiect:

- a) descrierea principalelor obiective ale abordării bazate pe risc a clienților;
- b) stabilirea criteriilor și a procesului de evaluare a riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului legate de activitatea clienților, implementarea unui sistem de gestionare a riscurilor aferente spălării banilor și finanțării terorismului;
- c) implementarea abordării bazate pe risc a clienților;
- d) descrierea particularităților procedurilor de control intern asupra proceselor aferente abordării bazate pe risc a clienților.

3. Recomandările sînt elaborate ținînd cont de recomandările Grupului de Acțiune Financiară Internațională (FATF 40+9), Ghidul FATF privind abordarea bazată pe risc a clienților în vederea combaterii spălării banilor și finanțării terorismului, documentele Grupului Wolfsberg (the Wolfsberg Group) privind abordarea bazată pe risc în gestionarea riscurilor de spălare a banilor, alte documente internaționale aferente domeniului dat.

4. Termenii și expresiile de „client al băncii”, „risc de imagine”, „risc de țară”, „risc operațional”, „securitatea informației”, „sistem informațional”, „tranzacție” utilizate în prezentele Recomandări au semnificațiile prevăzute în Regulamentul cu privire la sistemele de control intern în bănci, aprobat prin Hotărîrea Consiliului de administrație al Băncii Naționale a Moldovei nr. 96 din 30 aprilie 2010. De asemenea, în sensul prezentelor Recomandări se utilizează următorii termeni și expresii:

abordarea bazată pe risc a clienților – proces aplicat de către bancă ce presupune identificarea clienților și evaluarea riscurilor potențiale de spălare a banilor și finanțare a terorismului, pe care aceștia le-ar putea genera;

organizații internaționale – Organizația Națiunilor Unite, Consiliul Europei, FATF, Comitetul Basel pentru supravegherea bancară, alte organizații recunoscute de comunitatea internațională;

tranzacții complexe și neordinare – tranzacțiile realizate printr-o singură operațiune sau prin mai multe operațiuni în decursul unei luni care nu corespund activității ordinare a clientului și/sau nu sînt specifice genului de activitate al acestuia;

riscul legal – probabilitatea ca acțiunile de judecată, hotărîrile organelor jurisdicționale nefavorabile sau contractele care sînt, de fapt, irealizabile pot afecta negativ operațiunile sau situația băncii;

riscul de concentrare – risc care:

a) în ce privește activele băncii se manifestă prin inexistența unui sistem informațional privind identificarea concentrațiilor de credit (expunerilor) și a limitei prudențiale stabilite pentru a restricționa expunerile băncii la debitori individuali sau grupuri de debitori care acționează în comun;

b) în ce privește pasivele băncii se manifestă prin probabilitatea retragerii înainte de termen a mijloacelor de către deponenții majori, avînd consecințe potențial nesatisfăcătoare pentru lichiditatea băncii, din cauza analizei inadecvate a concentrării depozitelor, caracteristicilor deponenților, precum și a nemenținerii relațiilor strînse de către funcționarii băncii care gestionează pasivele cu deponenții mari;

riscul tehnologiilor informației – riscul înregistrării de cazuri de spălare a banilor și finanțare a terorismului sau de favorizare a desfășurării unor astfel de activități ca rezultat al utilizării unor vulnerabilități în cadrul sistemelor informaționale ale băncii.

II. Obiectivele abordării bazate pe risc a clienților

5. Banca întreprinde măsuri adecvate de identificare, evaluare și minimizare a riscurilor asociate clienților în vederea prevenirii utilizării sau implicării în alt mod a băncii în tranzacții de spălare a banilor și finanțare a terorismului.

6. Abordarea bazată pe risc a clienților contribuie la identificarea riscurilor ce necesită măsuri și control suplimentar și la concentrarea resurselor acolo unde este cel mai sporit risc. Prin urmare, o abordare bazată pe risc a clienților în contextul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului are drept obiectiv asigurarea oportunității măsurilor întreprinse în vederea minimizării riscurilor implicate. Măsurile întreprinse trebuie să fie proporționale riscurilor identificate.

7. O tratare rezonabilă a conceptului de abordare bazată pe risc a clienților trebuie să includă mijloacele prin care banca identifică criteriile de evaluare a riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului.

8. Procesul de abordare bazată pe risc a clienților, pus în aplicare de bancă, trebuie să ofere un mecanism eficient pentru identificarea riscurilor potențiale de spălare a banilor și finanțare a terorismului, asociate cu clienții și tranzacțiile (operațiunile) acestora, și care, astfel, ar permite băncii să se concentreze asupra clienților, activităților și tranzacțiilor (operațiunilor) ce reprezintă cel mai mare risc de spălare a banilor și finanțare a terorismului. Prin urmare, abordarea bazată pe risc a clienților este de fapt un mod de identificare a activităților și tranzacțiilor (operațiunilor) suspecte.

III. Stabilirea criteriilor și procesul de evaluare a riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului

9. Specificul procesului de abordare bazată pe risc a clienților, pus în aplicare de bancă, depinde în mare măsură de principiile stabilirii relațiilor de afaceri cu clienții băncii și de efectuare a operațiunilor acestora. În legătură cu aceasta, politicile și procedurile interne vor determina modul în care banca va gestiona și minimiza riscurile de spălare a banilor și finanțare a terorismului, în special riscurile de imagine, operațional, legal, de concentrare și cel al tehnologiilor informației.

10. Pentru a pune în aplicare o abordare rezonabilă bazată pe risc a clienților se recomandă ca banca să identifice criteriile de evaluare a riscurilor potențiale de spălare a banilor și finanțare a terorismului. Identificarea riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului, fie a clienților sau a categoriilor de clienți și a tranzacțiilor (operațiunilor) acestora, va permite băncii să stabilească și să pună în aplicare măsuri și controale proporționale pentru a minimiza (atenua) aceste riscuri.

11. Evaluarea riscului se efectuează la începutul stabilirii relației de afaceri. Totodată, pentru unii clienți profilul complet al riscului poate deveni evident doar în momentul efectuării tranzacțiilor (operațiunilor) prin intermediul contului bancar. În acest sens, monitorizarea tranzacțiilor (operațiunilor) clientului reprezintă o componentă fundamentală a abordării bazate pe risc a clienților.

12. Banca de asemenea ajustează evaluarea riscului asociat unui anumit client în baza informațiilor primite de la o autoritate publică competentă.

13. Riscurile de spălare a banilor și finanțare a terorismului pot fi măsurate utilizând diverse categorii. Stabilirea categoriilor de risc are drept scop aplicarea de către bancă a unei strategii de gestionare a riscurilor în vederea efectuării controlului adecvat și proporțional asupra clienților privind potențialele cazuri de spălare a banilor și finanțare a terorismului. În acest sens cele mai frecvent utilizate categorii de risc sînt: riscul de țară (geografic), riscul clientului și riscul produselor sau serviciilor.

14. La evaluarea riscului de spălare a banilor și finanțare a terorismului, în funcție de condițiile de dezvoltare existente în bancă, în mod individual se stabilesc categoriile de risc și ponderea (individuală sau în combinație) acestora. Aceste categorii de risc vor include cel puțin riscul de țară (geografic), riscul clientului, riscul produselor sau serviciilor.

15. Riscul de țară (geografic) se referă la țările cu un pericol înalt de spălare a banilor și de finanțare a terorismului. Țările ce reprezintă un risc înalt se consideră:

- a) țările, identificate de către autoritățile competente, în care poate avea loc fabricarea ilegală a substanțelor narcotice;
- b) țările, identificate de către autoritățile competente, care reprezintă un risc sporit cauzat de nivelul înalt al criminalității și corupției;
- c) țările și/sau zonele off-shore, identificate de către autoritățile competente;
- d) țările, identificate de către autoritățile competente, care nu dispun de norme contra spălării banilor și finanțării terorismului sau dispun de norme inadecvate în acest sens;
- e) țările, identificate de către autoritățile competente, care finanțează, acordă suport activităților de terorism și permit organizațiilor teroriste să activeze pe teritoriul acestora;
- f) țările supuse sancțiunilor, embargourilor sau altor măsuri de către organizațiile internaționale.

16. În vederea evaluării riscului clientului banca, bazându-se pe criteriile proprii, determină dacă relația cu un anumit client prezintă un risc înalt de spălare a banilor și finanțare a terorismului. Categoriile de clienți ale căror activități și tranzacții (operațiuni) pot indica un risc înalt sînt:

a) clienții care întîrzie sau nu prezintă documentele necesare în vederea identificării sau dacă documentele prezentate sînt neveridice, activitatea clientului este complexă și neordinară;

b) clienții care își desfășoară activitatea și/sau efectuează tranzacții (operațiuni) în circumstanțe neobișnuite:

- scopul și natura relației de afacere este neclară, iar tranzacțiile sînt complexe și neordinare;
- efectuează transferuri multiple de mijloace bănești între agenții economici și/sau persoane fizice din diferite localități, fără un scop economic clar;

c) clienții a căror structură a fondatorilor (asociaților) este complexă și nu permite identificarea beneficiarului efectiv sau clienții a căror beneficiari efectivi sînt rezidenți ai unor țări/zone enumerate la pct.15;

d) clienții care își desfășoară activitatea în țările enumerate la pct.15 sau care își au sediul/domiciliul în aceste țări, sau clienții care mențin relații de afacere cu agenții economici cu sediul în aceste țări;

e) clienții a căror activitate presupune lucrul intensiv cu mijloace bănești în numerar sau echivalentul acestuia:

- casele de schimb valutar, hotelurile, prestatorii nebancari ai serviciilor de plăți prin intermediul dispozitivelor speciale (cash-in), dealeri angro și cu amănuntul de produse, inclusiv agricole, agenți economici ce prestează servicii legate de schimbul mandatelor poștale și telegrafice sau de transferul de bunuri, alți agenți economici care facilitează schimbul sau transferul de mijloace bănești și bunuri;

- cazinourile (inclusiv internet-cazinourile), organizațiile care organizează și desfășoară tombola, loterii sau jocuri de noroc;

- agenții economici a căror activitate în mod normal nu generează mijloace bănești în numerar, dar care în anumite tranzacții pot genera sume substanțiale de mijloace bănești în numerar;

f) organizațiile de caritate (filantropie) sau alte organizații necomerciale activitatea cărora nu este monitorizată sau supravegheată, precum și cele care sînt implicate în activități de colectare sau distribuire a mijloacelor și bunurilor în scopuri filantropice, religioase, culturale, de învățămînt, sociale sau scopuri analogice, sau pentru realizarea altor „activități benevole”;

g) clienții care în activitatea lor nu acționează în numele propriu și în același timp efectuează tranzacții complexe și neordinare, cum ar fi:

- agenții imobiliari, în cazul în care efectuează tranzacții (operațiuni) pentru clienții lor privind vînzarea și cumpărarea de bunuri imobiliare;

- participanții profesioniști la piața valorilor mobiliare;

- avocații, notarii sau alte persoane care practică activitatea profesională independentă și contabilii, atunci cînd aceștia pregătesc sau efectuează tranzacții (operațiuni) în numele clientului legate de următoarele activități: vînzări și cumpărări de imobile; administrarea banilor, obligațiunilor sau a altor active ale clientului; administrarea conturilor bancare sau a obligațiunilor; organizarea

contribuțiilor pentru crearea sau administrarea agenților economici; crearea, administrarea sau conducerea persoanelor juridice sau aranjamentelor legale (de exemplu, fonduri de investiții) și vânzarea și cumpărarea agenților economici;

- persoanele care acordă asistență investițională sau fiduciară la pregătirea și încheierea tranzacțiilor pentru client și care acționează: în calitate de director sau secretar, asociat al unei societăți comerciale sau în altă calitate similară în relațiile cu alte persoane juridice, sau care acordă asistență altei persoane să activeze în această calitate; în vederea asigurării cu sediul, adresele de afaceri sau de reședință, de corespondență sau alte adrese pentru societatea comercială, oricare altă persoană sau aranjament legal legat de aceasta; în calitate de acționar cu drept de administrare pentru altă persoană (sau acordă asistență altei persoane să activeze în această calitate);

h) clienții - societăți de asigurare și reasigurare a căror activitate este complexă și neordinară;

i) clienții - persoane expuse politic;

j) clienții - rezidenți ai zonelor economice libere a căror activitate este complexă și neordinară;

k) clienții a căror activitate este legată de domeniul sportului (de exemplu: cluburi sportive, asociații sportive etc.).

17. La evaluarea riscului produselor sau serviciilor se recomandă identificarea potențialelor riscuri generate de produsele și serviciile oferite de către bancă. Banca acordă deosebită atenție riscurilor asociate cu produsele și serviciile noi și inovatoare sau cu serviciile oferite în mod specific în furnizarea produsului. În determinarea riscului înalt asociat cu produsele sau serviciile se iau în considerare:

a) serviciile sau produsele identificate de către organizațiile internaționale ca servicii sau produse ce impun un risc înalt, cum ar fi serviciile de corespondență bancară internațională cu oferirea plăților persoanelor care nu sînt clienți (acționînd ca bancă intermediară);

b) serviciile ce implică comerțul cu metale prețioase sau pietre prețioase, tranzacționarea și livrarea bancnotelor și monedelor, cambiilor, a altor instrumente financiare la purtător;

c) tranzacțiile (operațiunile) de finanțare a comerțului internațional, cum ar fi acreditivele documentare, tratele etc.;

d) serviciile de păstrare sau de administrare a activelor;

e) operațiunile cu instrumente financiare străine;

f) servicii care permit păstrarea anonimului sau care ușor pot trece frontierele, cum ar fi internet banking, transferurile electronice naționale /internaționale etc.;

g) alte servicii sau produse ce pot impune riscuri înalte de spălare a banilor și finanțare a terorismului.

IV. Sursele de informații pentru evaluarea riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului

18. Pentru efectuarea unei evaluări adecvate a riscurilor și vulnerabilităților băncii față de acțiunile de spălare a banilor și finanțare a terorismului se recomandă utilizarea diferitelor surse de informație, cum ar fi: naționale, internaționale, publice, private etc.

19. Banca evaluează riscurile bazîndu-se pe experiența proprie privind diferiți indicatori ce caracterizează clienții și probabilitatea de apariție a acestor riscuri (caracteristicile clientului, tipurile de tranzacții (operațiuni), țările de interes etc.). Acești indicatori ai activității clienților se utilizează pentru crearea sistemelor automatizate de control al metodologiei și procedurilor de raportare corespunzătoare.

20. Banca stabilește scopul ce urmează a fi atins în timpul evaluării riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului și resursele utilizate, precum și informația disponibilă pentru atingerea scopurilor stabilite. La nivel național pot fi utilizate datele statistice privind diferiți indici ce atestă anumite tendințe negative (de exemplu, rata criminalității), în funcție de anumite caracteristici (cum ar fi, zona geografică, vîrsta etc.), alte informații, rapoarte relevante, inclusiv cele plasate pe paginile web ale autorităților publice și ale altor persoane juridice.

V. Controlul clienților cu grad înalt de risc

21. În cazul în care, urmare a analizei bazate pe risc efectuate de către bancă, sînt identificați clienți cu un grad înalt de risc, banca aplică măsurile și controlul necesar pentru minimizarea riscurilor potențiale de spălare a banilor și finanțare a terorismului, asociate cu acești clienți. Aceste măsuri și controale pot include, dar nu se vor limita la:

- a) măsuri de precauție sporită la aplicarea regulii „cunoașteți clientul” în conformitate cu actele normative de domeniu;
- b) măsuri de aprobare a relației de afacere sau de efectuare a unei tranzacții (operațiuni);
- c) monitorizarea activităților și tranzacțiilor (operațiunilor);
- d) controlul continuu și revizuirea frecventă a relației de afacere.

VI. Implementarea abordării bazate pe risc a clienților

22. Pentru a identifica, evalua în timp util și a minimiza riscurile de spălare a banilor și finanțare a terorismului este necesară alocarea de către bancă a resurselor suficiente în funcție de profilul riscului. Avînd în vedere că evaluarea riscurilor impune alocarea substanțială de resurse ale băncii (personal, timp, echipamente, informație etc.), alocarea resurselor necesare se recomandă a fi realizată ținînd cont de prioritățile determinate în funcție de activitățile și tranzacțiile (operațiunile) băncii sau ale clientului considerate vulnerabile din punctul de vedere al spălării banilor și finanțării terorismului.

23. Evaluarea riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului presupune implementarea de către bancă a cel puțin următoarelor măsuri:

- a) elaborare a regulilor privind cunoașterea clientului;
- b) monitorizarea continuă a relației de afaceri cu clientul și a activităților, tranzacțiilor (operațiunilor) acestuia;
- c) raportarea activităților sau tranzacțiilor (operațiunilor) suspecte;
- d) instruirea continuă a angajaților.

24. Regulile privind cunoașterea clientului au ca scop formarea la bancă a unei înțelegeri adecvate a identității reale a fiecărui client, a naturii relației de afacere și a tranzacțiilor (operațiunilor) preconizate.

25. Regulile privind cunoașterea clientului băncii vor include:

- a) identificarea și verificarea identității fiecărui client într-un timp rezonabil;
- b) luarea unor măsuri bazate pe risc adecvate, în vederea identificării și verificării identității beneficiarului efectiv;
- c) obținerea informației suplimentare în vederea cunoașterii activității clientului, inclusiv a scopului și a naturii relației de afacere, precum și a tranzacțiilor (operațiunilor) preconizate a fi efectuate.

26. Banca evaluează adecvat riscurile impuse de către client în funcție de factorii de risc existenți. În acest scop, se recomandă ca banca să elaboreze seturi de măsuri de identificare cu grade diferite de complexitate, în funcție de profilul de risc al clientului:

- a) măsuri standard de identificare a clienților, care se aplică tuturor clienților;
- b) măsuri standard reduse de identificare a clienților, pentru cazul riscului minor (cum ar fi operațiunile de deservire a autorităților publice);
- c) măsuri sporite de identificare a clienților a căror activitate, structură de proprietate, tipul și volumul tranzacțiilor (operațiunilor) etc. indică un nivel înalt al riscului de spălare a banilor și finanțare a terorismului.

27. Gradul și caracterul monitorizării continue a relației de afaceri cu clientul și a tranzacțiilor (operațiunilor) acestuia se determină ținînd cont de dimensiunea băncii și riscurile de spălare a banilor și finanțare a terorismului la care aceasta se expune. Monitorizarea poate fi efectuată atît în mod manual, cît și în mod automatizat, precum și în mod combinat.

28. În procesul de aplicare a abordării bazate pe risc a clienților se va lua în considerare faptul că nu toate activitățile și tranzacțiile (operațiunile), conturile sau clienții trebuie monitorizate în același

mod. Specificul monitorizării va depinde de specificul fiecărui client, produs sau serviciu utilizat de către acesta, de sediul (reședința) clientului și locul efectuării tranzacțiilor (operațiunilor).

29. Sistemul de monitorizare în cadrul abordării bazate pe risc trebuie să permită băncii să stabilească anumite praguri mai jos de care activitatea sau tranzacțiile (operațiunile) clientului nu vor fi monitorizate. Situațiile definite sau pragurile utilizate în acest scop se vor revizui în mod regulat pentru a determina cât de adecvate sînt gradului (nivelului) de risc stabilit. Rezultatele monitorizării trebuie să fie documentate.

30. Banca evaluează periodic (cel puțin anual) sistemul de identificare a activităților și tranzacțiilor (operațiunilor) suspecte.

31. În procesul de colectare și prezentare (raportare) a informațiilor către autoritatea competentă banca va asigura un nivel adecvat de securitate a informațiilor prezentate și respectarea prevederilor legislației în domeniu.

32. Pentru a asigura identificarea și gestionarea cu succes a riscurilor de spălare a banilor și finanțarea a terorismului banca efectuează instruirea continuă a angajaților săi.

33. Instruirea angajaților trebuie să asigure cunoașterea de către angajați a cerințelor legislației privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, aptitudinile angajaților în identificarea riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului, rolul și posibila implicare a fiecărui angajat în procesul de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului în conformitate cu nivelul de responsabilitate și atribuțiile de serviciu delegate. Banca stabilește în mod individual periodicitatea, tipul și modul de desfășurare a instruirilor.

34. Avînd în vedere că metodele de spălare a banilor și finanțare a terorismului nu sînt fenomene statice, banca va ține cont de evoluția (dinamica) acestor fenomene și va efectua revizuirea (actualizarea) periodică a abordării bazate pe risc a clienților. În acest scop se recomandă folosirea aceluiași indicatori cantitativi și calitativi pentru compararea evoluțiilor în timp, precum și evaluarea riscurilor pentru stabilirea defectelor metodologice sau ale surselor de informații.

V. Particularitățile controlului intern

35. Sistemul de abordare bazată pe risc a clienților trebuie să facă parte din sistemul de control intern al băncii.

36. Conducerea băncii este responsabilă pentru asigurarea existenței în cadrul băncii a unei structuri de control intern eficiente care să asigure respectarea legislației în domeniu, inclusiv monitorizarea și raportarea activităților și tranzacțiilor (operațiunilor) suspecte.

37. Procedurile de control intern vor conține cel puțin măsuri privind identificarea, evaluarea riscurilor, privind stabilirea și utilizarea instrumentelor speciale pentru minimizarea riscurilor și vulnerabilităților identificate, privind implementarea sistemelor informaționale pentru monitorizarea riscurilor (colectarea, analiza și actualizarea datelor) conform profilului de risc al clientului, privind documentarea și raportarea activităților și tranzacțiilor (operațiunilor) suspecte și a celor supuse raportării conform legislației.

38. Natura și amploarea controalelor interne va depinde de o serie de factori, cum ar fi: specificul, volumul și complexitatea activității băncii; diversitatea operațiunilor băncii, inclusiv diversitatea geografică; profilul clientului, specificul produsului și serviciului bancar și al activității în cadrul băncii; canalele de distribuție utilizate de către clienți, volumul și dimensiunea activității și tranzacțiilor (operațiunilor) acestora; gradul de risc asociat cu fiecare domeniu de activitate a băncii.